

UDK 338.48-32:930.25-051(497.4)"2004/2024"

Prejeto: 17. 4. 2024

Arhivski *wanderlust* ali strokovne ekskurzije Arhivskega društva Slovenije 2004–2024

TANJA ŽOHAR

univ. dipl. lit. komp. in prof. zgod.

Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, 1000 Ljubljana

e-pošta: tanja.zohar@gov.si

Izvleček

Namen prispevka sta pregled in komentar strokovnih ekskurzij, ki jih je Arhivsko društvo Slovenije pripravilo v zadnjih dvajsetih letih – od večdnevni poti po Evropi do enodnevnih odkrivanj kotičkov Slovenije. Na strokovne ekskurzije, ki so namenjene spoznavanju, druženju, neformalni izmenjavi izkušenj ter strokovnemu izpopolnjevanju v širšem smislu, so v prvi vrsti vabljeni člani društva, a običajno se pridružijo tudi drugi, ki jih zanima arhivska dejavnost.

Ključne besede:

Arhivsko društvo Slovenije,
strokovna ekskurzija,
mednarodno sodelovanje,
arhiv

Abstract

ARCHIVAL *WANDERLUST* OR PROFESSIONAL STUDY TOURS OF THE
ARCHIVAL SOCIETY OF SLOVENIA 2004–2024

The purpose of this article is to review and offer observations on the organised professional study tours, ranging from multi-day journeys throughout Europe to one-day explorations of specific regions of Slovenia, that the Archival Society of Slovenia has organised over the previous 20 years. Professional study trips are mostly open to society members, with the goal of fostering interpersonal relationships, casual experience sharing, and professional growth in general. However, those with an interest in archival work are typically invited as well.

Key-words:

Archival Society of Slovenia,
professional study tours,
international cooperation,
archive

Uvod

V sedmi alineji 6. člena Pravilnika Arhivskega društva Slovenije je med nalogami ureničevanja zastavljenih ciljev zapisano, da društvo organizira strokovne ekskurzije in družabna srečanja svojih članov.¹ Poleg posamezniku prirojene in povsem spontane želje po druženju so delovna potovanja pomembna zaradi pridobivanja širšega znanja in povezovanja teorije s prakso. In pregled strokovnih ekskurzij v sedemdesetih letih društva kaže, da je društvo to nalogo opravljalo dobro.

Popolnoma razumljivo se zdi, da je ta prispevek nadaljevanje tistega, kar je o strokovnih ekskurzijah Arhivskega društva Slovenije leta 2004 napisala Mija Mravlja.² Tokratni pregled namreč njenemu članku prišteva novih dvajset let družabnih in strokovnih popotovanj izbrane arhivske družbe.³ Če so bila poročila o strokovnih ekskurzijah, ki so jih v Arhivih objavljali člani društva do leta 2004, odličen vir za pripravo pregleda arhivskih potepanj, tovrstnih objav v zadnjih dvajsetih letih skorajda ni. Vzroke za to lahko deloma pripišemo spletni strani in Facebook profilu društva, saj od leta 2004 o skupnih poteh več povedo fotografije. Največ informacij o strokovnih ekskurzijah je tako mogoče pridobiti iz društvene dokumentarne zbirke, ki se hrani pri aktualni tajnici oziroma tajniku društva in v kateri so po posameznih letih zbrani vabila in opisi načrtovanih poti, sezname prijavljenih in v zadnjem desetletju tudi fotografije.

Strokovne ekskurzije 2004–2024

Kot že nekajkrat poprej je strokovno ekskurzijo v prvem letu tokratnega pregleda, letu 2004, pripravila Marija Hernja Masten – Mija Mravlja ji v svojem prispevku pravi neuničljiva Ptujčanka Mica⁴ – v sodelovanju s turistično agencijo Columbus iz Maribora. Konec maja se je 42 udeležencev štiri dni potepalo v Provansi

Ptujska Marija Hernja Masten (desno) in celjska Hedvika Zdovc (levo) pred arhivom v Aixu, 2004. (Foto: Aleksander Žižek)

¹ Pravila Arhivskega društva Slovenije: <http://www.arhivsko-drustvo.si/pravila-arhivskega-drustva-slovenije/> (dostop: 11. 4. 2024).

² Mravlja: Poskus prikaza strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije, str. 73–82.

³ V prilogi tega prispevka je seznam strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije, ki ga je leta 2004 pripravila Mija Mravlja in leta 2024 dopolnila avtorica tega prispevka.

⁴ Mravlja: Poskus prikaza strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije, str. 81.

in na Azurni obali. Poleg znamenitosti kneževine Monako, Avignona, dišečega Grassa in Nice so v strokovnem delu ekskurzije uradno obiskali tudi arhiv za izvenfrancoske dežele (*Archives nationales d'outre-mer*) v provansalskem Aixu.

Naslednje leto (2005) je društvo na strokovno ekskurzijo povabilo z verzom ljudske pesmi »Moj fantič je na Tirolsko vandrak«. Pripravili so tridnevno spoznavanje Južne Tirolske, vendar je bila ekskurzija zaradi premajhnega števila prijavljenih odpovedana.

Februarja 2006 je vodstvo društva pri članih preverilo, kakšno je zanimanje za enotedensko ekskurzijo na Malto, a se je zaradi preskromnega odziva načrt spremenil. Sredi junija je tako arhivska družba pod strokovnim vodstvom Marije Hernja Masten odpotovala v Lombardijo. Po ogledu Cremona, Pavie, Parme in obiska pri arhivskih kolegi v Državnem arhivu v Parmi so si udeleženci ogledali veliko razstavo Leonarda da Vincija: *Človek – Uomo*, ki je bila takrat postavljena v Milanu.

Novembra istega leta je društvo ob 150. obletnici rojstva Antona Aškerca – pesnika, duhovnika in vzornika slovenske arhivistike – skupaj z Zgodovinskim arhivom Celje in Zgodovinskim arhivom na Ptuj organiziralo enodnevno ekskurzijo po Aškerčevih štajerskih poteh. Obiskali so Aškerčevo domačijo v zaselku Senožete pri Rimskih Toplicah, kjer je Aškerc preživel mladost, nato so se mimo pivovarniškega Laškega odpeljali še do prleških Juršincev, kjer je bil kaplan.

Oktober 2008 se je avtobus, zapolnjen z arhivsko družbo, odpravil na enodnevno ekskurzijo v hrvaško Istro. Najprej so se ustavili v osrčju nekdanje pazinske grofije, v Gračišču pri Pazinu, si ogledali mestece in se srečali s predstavniki Državnega arhiva v Pazinu. Pot so nadaljevali do srednjeveškega Pičena, ki je bil nekdanji sedež pičenske škofije. Ogledali so si tamkajšnje župnišče, kjer se hrani nekdanji škofijski arhiv, in župnijsko cerkev.

Na začetku maja 2010 je društvo pripravilo enodnevno strokovno ekskurzijo »Po poteh okrajnega sodišča Robida (Funfenberg)«. Takratna predsednica Katja Zupanič je o ekskurziji zabeležila: »V sodelovanju s Pokrajinskim arhivom Koper smo 7. maja 2010 izvedli enodnevno ekskurzijo v dolino Glinščice. Pot nas je z avtobusom iz Ljubljane vodila proti vasi Zabrežec, kjer je imelo sedež Okrajno sodišče Robida. O zgodovini krajev, ki smo jih obiskali, nam je že na avtobusu spregovorila tajnica društva Maja Gombač. Kljub dežju smo se sprehodili po dolini Glinščice, videli razvaline gradu Funfenberg, od koder so njegovi lastniki nekoč, kot iz orlovega gnezda, visoko nad

V Juršincih, na cilju Aškerčeve poti, 2006.
(Foto: Zgodovinski arhiv Celje)

Na gradu Trakoščan.
(Foto: Zgodovinski arhiv Celje)

V Rimu z društveno vodnico Marijo Hernja Masten,
2012.
(Foto: Zgodovinski arhiv Celje)

Na Kozjanskem, 2014.
(Foto: Arhivsko društvo Slovenije)

strehami vasice Botač nadzirali pomembne poti do Trsta. Med potjo proti vojaškemu muzeju v kraju Lokve pri Divači smo poizkušali različne okuse piva, tisti, ki so jim bliže žgane pijače, pa so uživali na avtobusu ob srkanju domačih likerjev znamke Bonin. Dan smo zaključili na izletniški in turistični kmetiji v Coljavi.»⁵

Naslednje leto je društvo organiziralo ekskurzijo v Hrvaško Zagorje. Zupanič je v kratkem poročilu za Arhive zapisala: »V letu 2011 smo se 17. junija z dvema avtobusoma podali na enodnevno ekskurzijo v sosednjo Hrvaško. V dopoldanskem času smo si ogledali Trakoščan, enega najlepših gradov in muzejev na Hrvaškem z ohranjenim pohištvom in orožjem iz obdobja od 15. do 19. stoletja. V nadaljevanju smo se odpeljali v Krapino, kjer smo si z velikim zanimanjem ogledali nov Muzej krapinskega pračloveka. Dan smo zaključili na kmečkem turizmu v srcu hrvaškega Zagorja ob zvokih tamburic lokalnega benda Fakini.«⁶

Precej vabljivo in vznemirljivo se bere program dvodnevne ekskurzije v maju 2012. Takratna destinacija je bil Rim s papeško državo Vatikan in glavna točka programa ogled razstave *Lux in Arcana – Vatikanski tajni arhivi razkrivajo* v muzeju Caitolini. Še posebej zanimiv je bil strokovni del ekskurzije, saj so arhivski romarji po posredovanju nekdanjega veleposlanika pri Svetem sedežu dr. Ivana Rebernika lahko obiskali prostore vatikanskega arhiva.

Leta 2013 je prvič v zadnjih dvajsetih letih, sicer pa skupno tretjič, društvo potovalo na Madžarsko, ob Blatno jezero. V enem dnevu si je poln avtobus arhivistov in podpornikov najprej ogledal двореc družine Festetics in knjižnico Helikon v Blatenskem Kostelu (Keszthely), nato še zdravilišče Hévíz.

Če prvih deset let arhivskih potepanj v 21. stoletju spodbudi željo po vandranju po Evropi, je zadnje desetletje spoznavanje oziroma odkrivanje namigov za enodnevne izlete po Sloveniji in sosesčini.

Izbrani petek ob koncu maja oziroma na začetku junija se je v zadnjem desetletju obdržal kot dan za arhivsko ekskurzijo. Leta 2014 je bilo na vrsti Kozjansko, in sicer ogled srednjeveškega trga v Podsredi in vodstvo po minoritskem samostanu Olimje, kjer se skriva stara samostanska lekarna.

Naslednje leto je društvo v sodelovanju s turistično agencijo Orel povabilo na strokovno

⁵ Hodnik, Kotestabile Rovis, Šovegeš Lipovšek, Zupanič: Arhivsko društvo praznuje 60 let svojega obstoja, str. 18.

⁶ Prav tam.

ekskurzijo v Istro. Najprej je bil na vrsti safari na Brionih, nato še sprehod po skrivnostnem mestu Vodnjan z ogledom mumije v cerkvi sv. Blaža.

Še leto kasneje je društvo za destinacijo izbralo skrivnostno Kočevsko in program pripravilo skupaj z lokalnim turističnim društvom. Udeleženci so najprej vstopili v policijski center v Gotenici in se podali v podzemni objekt, sicer zaprt za splošno javnost, nato še v Kočevsko Reko do cerkve sv. Janeza Krstnika in v Kočevje v tamkajšnji pokrajinski muzej.

Ker so okrog dneva arhivske ekskurzije česnje najslajše in takratna predsednica Aleksandra Pavšič Milost iz Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici, je bil logičen zaključek, da se leta 2017 društvo odpravi v Goriška brda. Ogled Brd je bil temeljit: cerkev sv. Križa v Kojsem, ogled Šmartnega in gradu Dobrovo, obisk vinarja v Medani, postanek pri vili Vipolže, nato vožnja na italijansko stran, pod Števerjanom in mimo kostnice na Oslavju nazaj na domače do Nove Gorice.

Na izbor enodnevne ekskurzije leta 2018 je verjetno vplivala Melania Trump, takratna prva dama Združenih držav Amerike. V sodelovanju s turistično agencijo Oliver turizem je društvo zavilo v Posavje, naprej v Sevnico na pokušino Melanijine torte in ogled gradu, nato naprej do gradu Rajhenburg v Brestanici in Valvasorjeve hiše v Krškem.

Leta 2019 je program strokovne ekskurzije v slovensko Istro pripravila Zdenka Bonin iz Pokrajinskega arhiva Koper, ki nas je tudi popeljala po Kopru. Ogledali smo si arheološko zbirko v Pokrajinskem muzeju Koper, medtem ko nam je v strokovnem delu vrata škofijskega arhiva na stežaj odprl kolega Luka Tul. Po Kopru je bila na vrsti *villa rustica* v Simonovem zalivu, kjer nas je pričakal pravi rimski legionar v podobi Jana Cotiča iz koprškega arhiva. Za zaključek smo iskali še arheološko najdišče Kaštelir nad Kortami, vendar neuspešno, saj nas je na lokaciji pričakal le zaraščen travnik.

V naslednjih dveh letih se je tudi društvo borilo z epidemijo koronavirusne bolezni covid-19; zaradi takratnih zdravstvenih priporočil smo lahko arhivsko družino v pravljico Rezijo povabili šele leta 2022, ko smo program pripravili skupaj s Turistično razvojno agencijo Autentica iz Kopra. Po sprehodu skozi furlansko Pušjo vas smo se odpeljali proti Rezijanski dolini, kjer nas je v kulturnem domu Rezijanov v Ravanci pričakala domačinka, ki nam je skozi pripovedovanje približala rezijansko kulturo in jezik ter nas naučila nekaj plesnih korakov. Zapeljali smo se še na Solbico do muzeja brusačev. Tam nam je vodnik zelo doživeto predstavil poslanstvo teh

Na Velikem Brionu, 2015.

(Foto: Arhivsko društvo Slovenije)

Goriška brda, 2017.

(Foto: Arhivsko društvo Slovenije)

»PAM-ovci« na gradu Sevnica, 2018.

(Foto: Arhivsko društvo Slovenije)

V furlanski Pušji vasi, 2022.
(Foto: Dejan Hvala)

Pred varaždinskim Starim gradom, 2023.
(Foto: Arhivsko društvo Slovenije)

rezijanskih obrtnikov, ki jih je delo vodilo daleč po svetu, in nas naučil nekaj rezijanskih besed.

Lani, leta 2023, smo se po »registraciji« pri Zgodovinskem arhivu na Ptuj najprej odpravili čez hrvaško mejo v bližnji Varaždin. Najprej smo si ogledali tamkajšnje mestno pokopališče, zasnovano kot francoski park, se sprehodili do gradu in nato skozi park do mestnega središča, kjer smo se med baročnimi stavbami po korzu sprehodili do kota angelov in dveh cerkva – cerkve sv. Janeza Krstnika in cerkve Marijinega vnebovzetja. Nato smo se vrnili na Slovensko ter si ogledali zbirke in razstave, ki jih Pokrajinski muzej Ptuj Ormož hrani v gradu Ormož, medtem ko smo dan zaključili z degustacijo v vinski kleti Ormož Puklavec.

Tudi v letu 2024 bomo nadaljevali s tradicijo enodnevnih strokovnih ekskurzij, saj je bila že marca na zboru članov napovedana enodnevna strokovna ekskurzija v Radovljico in Kropo.

Zaključek

Pregled strokovnih poti društva v zadnjih dvajsetih letih je bil malce nevhvaležna naloga, saj lahko med vrsticami preberemo, da je trenutno arhivski *wanderlust* v zatonu. Če je na spletni strani društva pod naslovom *Strokovne ekskurzije* zapisano, da je »že od ustanovitve dalje [...] društvo članom nudilo možnost seznanjanja z organizacijo arhivskih služb doma in v tujini ter delom arhivskih uslužbencev in konservatorjev«⁷, pogled na strokovni del ekskurzij v zadnjih letih prikličje malce grenkega priokusa, saj v programih ni več veliko obiskov tujih arhivov, bolj smo se usmerili k raziskovanju domačih turističnih (in gastronomskih) doživetij. Hkrati se ne moremo otresti občutka, da so nekje v naši podzavesti arhivske ekskurzije postale le ena izmed nalog društva, ki jo je vsako leto treba obkljukati. Morda je novo desetletje dobrodošla priložnost, da arhivska družina ponovno razširi svoje poti in splete nove vezi z arhivskimi ustanovami po Evropi.

⁷ Izobraževanje in napredek: <http://www.arhivsko-drustvo.si/izobrazevanje-in-sodelovanje/> (dostop: 10. 4. 2024).

VIRI IN LITERATURA

LITERATURA

Kozina, Brane (ur.): *Arhivsko društvo Slovenije – 40 let*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 1995.

Hodnik, Mira, Kotestabile Rovis, Mirjana, Šövegeš Lipovšek, Gordana, Zupanič, Katja: Arhivsko društvo praznuje 60 let svojega obstoja. V: *Arhivi* 37 (2015), št. 2, str. 11–21.

Mravlja, Mija: Poskus prikaza strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije ali Arhivčkovi se potepajo 1954-2004. V: *Arhivi* 27 (2004), št. 1, str. 73–82.

SPLETNI VIRI

Arhivsko društvo Slovenije: <http://www.arhivsko-drustvo.si/> (dostop: 11. 4. 2024).

Pravila Arhivskega društva Slovenije: <http://www.arhivsko-drustvo.si/pravila-arhivskega-drustva-slovenije/> (dostop: 11. 4. 2024).

Izobraževanje in napredek: <http://www.arhivsko-drustvo.si/izobrazevanje-in-sodelovanje/> (dostop: 10. 4. 2024).

SUMMARY

ARCHIVAL WANDERLUST OR PROFESSIONAL STUDY TOURS OF THE ARCHIVAL SOCIETY OF SLOVENIA 2004–2024

The Archival Society of Slovenia has organised professional study tours and social meetings for its members outside of public archives between 2004 and 2024. This article provides a brief overview and observation on how the function outlined in the rules of the society is being carried out. One-day study tours in Slovenia and multi-day professional visits abroad are presented in chronological order.

Priloga

Strokovne ekskurzije Arhivskega društva Slovenije 1941–2024.

Priprava M. Mravlja (2004), dopolnila T. Žohar (2024).

Leto	Država/regija	Obiski arhivov in sorodnih institucij
1958	Jugoslavija (Slovensko primorje, Istra, Reka)	
1959	Jugoslavija (Maribor, Varaždin, Zagreb, Zadar)	
1979	Poljska	Arhiv starih listin v Varšavi Arhiv za gradivo po letu 1918 v Varšavi Vojvodski arhiv v Krakovu Arhiv dokumentacije v Varšavi
1981	Sovjetska zveza	Državni arhiv Azerbajdžanske SSR v Bakuju Državni arhiv Krimske oblasti v Simferopolu Azerbajdžanska državna republiška biblioteka v Bakuju Muzej starih rokopisov Matenadaran Maštoca v Erevanu Ukrajinski državni muzej knjige in knjižnega tiska v Kijevu
1988	Zvezna republika Nemčija	Državni arhiv v Münchnu Inštitut arhivske šole v Marburgu Državni arhiv v Marburgu Nemški zvezni arhiv v Koblenzu Državni arhiv v Wiesbadnu
1989	Madžarska	Arhiv v Zali Arhiv v Veszpremu
1990	Madžarska	Mestni arhiv v Budimpešti Državni arhiv za starejše gradivo v Budimpešti Državni arhiv za novejše gradivo v Budimpešti
1991	Češkoslovaška (Češka)	I. oddelek Državnega arhiva v Pragi Državni arhiv v Pragi Filmski arhiv pri Češkoslovaškem filmskem zavodu v Pragi
1992	Avstrija	Arhiv nemškega viteškega reda na Dunaju Avstrijski državni arhiv na Dunaju
1993	Nizozemska	Osrednji državni arhiv v Haagu Mestni arhiv v Amsterdamu Arhiv za selekcioniranje gradiva v Winschotnu Mestni arhiv v Groningenu
1995	Velika Britanija, Irska	Angleški državni arhiv v Londonu Škotski državni arhiv v Edinburgu Državni arhiv Severne Irske v Belfastu Nacionalni arhiv v Dublinu
1997	Češka	Državni arhiv v Pragi
1998	Švica	Državni arhiv kantona St. Gallen v St. Gallnu Samostanski arhiv v St. Gallnu
1999	Toskana (Italija)	Državni arhiv v Sieni
2000	Kitajska	Glavni zgodovinski arhiv Kitajske v Pekingu
2001	Dubrovnik (Hrvaška), Črna gora	Državni arhiv v Dubrovniku Državni arhiv Črne gore, oddelek v Kotorju Državni arhiv Črne gore na Cetinju
2002	Turčija	Osmanski arhiv v Carigradu
2003	Nemčija	Arhiv in muzej knežje družine Thurn und Taxis v Regensburgu Državni arhiv pruske kulturne dediščine v Berlinu
2004	Provansa in Azurna obala (Francija)	Arhiv za izvenfrancoske dežele (Archive d'Autre mere) v Aixu
2006	Lombardija (Italija)	Državni arhiv v Parmi
2006	Po Aškerčevih poteh (Slovenija)	

2008	Istra (Hrvaška)	župnijski arhiv v Pičenu
2010	Glinščica (Italija, Slovenija)	
2011	Trakoščan, Krapina (Hrvaška)	
2012	Vatikan, Rim (Italija)	»Lux in Arcana« – Vatikanski tajni arhivi razkrivajo (ogled razstave) Vatikanski arhiv
2013	Blatenski Kostel in Héviz (Madžarska)	
2014	Podsreda in Olimje	
2015	Brioni (Hrvaška)	
2016	Kočevsko	
2017	Goriška brda	
2018	Posavje	
2019	Koper in severozahodna Istra	Škofijski arhiv Koper
2022	Rezija (Italija)	
2023	Ormož, Varaždin (Hrvaška)	